

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**De Commvnie Onder Eene Ghedaente Alleen Wort
Bevesticht Vyt De H. Schriftvre, Ende eyghen
gront-reghelen der Calvinisten**

Hazart, Cornelius

Antwerpen, 1670

Eerste Deel Bewijsen uyt de Schrifture.

urn:nbn:de:hbz:466:1-34114

EERSTE DEEL

Bewijsen uyt de Schrifture.

EERSTE CAPITTEL.

Eerste bewijs uyt *Christi* instellinghe van t'Alderh. Sacrament, dat hee gheen ghebodt is den Kelck aen de Leeken te gheven.

Let ons eerst hoozen hoe de Sectarissen uyt de instellinghe *Christi* willen bewijsen / dat het een ghebodt is den Kelck aen de Leeken te gheven.

Christus, segghen sy / heeft in 't leste abontmaal niet sijn lichaem alleen / maer oock sijn bloedt ghegheben aen sijn *Apostelen*. Maer de *Apostelen* verbeeldten hier de heele ghemeente van de gheloobigghen / ergo ghelijck *Christus* de twee ghebodten heeft ghegheben aen sijn *Apostelen* / soo moeten die mede ghegheben worden aen alle gheloobigghen.

2. Ghelijck *Christus*, wanneer hy sijn lichaem gaf aen de *Apostelen* / hun belaste daer van te eten / segghende : Neemt, ende eet, alsoo / wanneer hy den Kelck gaf / belaste hun desghelijcx uyt den selven te drincken / segghende : Drinkt alle daer uyt, ende sy hebben, seght de *Schriftuer* / uyt ghedroncken : en niet niet alleen op de *Apostelen* / maer op alle gheloobigghen / de welcke dooz de *Apostelen* gherepseleert werden / ergo 't is een ghebodt *Christi* dat alle gheloobigghen sijnen Kelck souden drincken. Die sijn de sterckste argumenten die ons de Sectarissen konen hoozstellen,

onder eene ghedaente alleen.

Om klaer boozt te gaen / moeten dese argumen-
ten ontlied / ende in verscheyden deelen ghesplitst
worden.

Het eerste is / dat Christus aen sijne Apostelen / beghe-
ert heeft ghegheben lichaem en bloedt.

Het tweede, dat hy niet alleen van sijn lichaem
ghelept heeft : Neemt, ende eet, maer oock van den
kelck / drinkt, daer uyt.

Het derde dat hy dit ghelept heeft aen alle de Apo-
stelen / seggende : Drinkt alle daer uyt / ende sy
hebben'er allegaer uytghedroncken.

Het vierde, dat de Apostelen hier representeerden
ofte verbeelden de heele ghemeente van de gheloo-
vighen.

Maer ons elck deelken in het besonder mit opne-
men / en toonen dat uyt gheen van alle / kan ghe-
meedt worden een ghebodt Christi, dat men aen
de Teeken den Kelck moet gheben.

1. Wy moeten bekennen dat Christus in de eerste
instellinghe van 't Alderh. Sacrament / aen sijn
Apostelen hejde de ghedaenten ghegheben heeft.
Mer uyt nochtans en volghet niet dat Christus ghe-
boden heeft dat men se hejde aen de Teeken moet
gheben.

Mijne eerste reden is dese : 't is seker dat d'Apo-
stelen / wanneer sy het lichaem Christi ontfinghen /
gheentelijck noch geen Priesters en waeren / want
sy en hadden noch de macht niet ontfanghen van
consecreren / noch van het Sacrament aen andere
te bedienen : Dese macht hebben sy eerst ghekrege
als Christus hun sejde : Doet dat tot mijnder ghedach-
tenisse. Mer wilt Christus van hun ghedaen hebben
niet anders als 't ghene hy selve hadde ghedaen : te
weten / ghelijck hy het broodt gheconsecrert had-
de / ende aen hun sijn lichaem uptghedept / ende sy
hy selve ghenudt / sy oock alsoo sonden doen / dat
is / het broodt consecreren / het lichaem Christi aen
andere bedienen / ende sy selve nutten : Dit en ho-
ren de Sectarissen selve niet loochenen / sae Petrus
Cabeljan in sijn Memori. boeck. Tom. 2. pag. 143. bekent

het met klaere woorzen. Wel aen dan / dese woorzen : doet dat tot mijnder ghedachtenisse , heeft Christus eerst ghesproken naer dat de Apostelen het lichaem hadden ontfanghen / ghelijck dit updruckelijck by den H. Lucas te sien is *Cap. 22. v. 19.* ergo d' Apostelen als-se het lichaem Christi ontfinghen / waeren noch Leeken , want sy kregghen eerst de macht van confereren ende het H. Sacrament te bedienen / dat is / wierden eerst tot Priesters ofte Bedienaers (soo Cabeljau spreckt) ghestelt / naer dat-se het lichaem ontfanghen hadden. Hier upt dan / en volghet anders niet als dat-men het lichaem Christi aen de Leeken moet geben / gelijck oock de Apostelen noch Leeken waeren / wannert sy het lichaem ontfinghen.

Als-se nu dooz dese woorzen / Doet dat &c. tot Priesters ofte Bedienaers waren ghestelt / heeft-se Christus den Kelck mer sijn bloedt toegheroycht / ende gheseyt : Drinckt alle daer uyt , ende sy hebbend' alle uytghedroncken : Wie sijn die gheweest die daer upt droncken ? niemant anders als de Apostelen-want daer en was in het leste aboutmael niet een' enkel mensch tegenwoordigh als sy/ditmoeten de Heretarsen/volghens hunne gront-reghelen/ mede bekennen/want sy en willen niets aennemen dan het ghene updruckelijck staet in de Schrifuer / maer in de Schrifuer en staet nergghens dat'er niemant anders in het leste aboutmael was- als de twaelf Apostelen (ghelijck-men dit kan sien by den H. Matheus *cap. 26.* ende *Marci 14.*) soo en dronck dan niemant anders upt den Kelck in het aboutmael als alleen de Apostelen : dese waren nu Priesters ofte Bedienaers / ergo de gene die upt den Kelck droncken in het leste aboutmael / en waren gheene Leeken / maer Priesters / ofte Bedienaers.

Op bekennen dan ten tweeden / dat Christus ghebende sijn lichaem/geseyt heeft:Neemt ende eet, maer dit seyde hy aen sijnne Apostelen als-se noch Leeken waeren / ende ghebende den Kelck / seyde hy:Drinckt alle daer uyt, maer dit seyde hy tot sijnne Apostelen als-se nu Priesters ofte Bedienaers waren.

onder eene ghedaente alleen.

7

Wij bekennen ten derden / dat Christus, als hy
den kelck gaf / gheseyt heeft: Drinkt alle daer uyt,
ende dat-se allegaer daer uyt droncken: Maer
die woorden Alle, de wijle daer niemant anders
saght / de welcke als-se uyt den kelck droncken
waeren al Priesters ofte Bedienaers / ergo het
drincken uyt den kelck saght alleen op de Priesters
ofte Bedienaers

En lesen / de Sectarissen segghen / dat de Apo-
stelen in het leste avontmael de heele ghemeente re-
presenteerden ofte verbeeldden: ick segghe / indien-
de dooz de heele ghemeente verstaen / Priesters ende
Leeken te saemen / soo in het nutten des lichaems /
als in het nutten des bloeds / dat dit niet en kan
wesen / want als de Apostelen het lichaem outsin-
ghen en kosten sy niet anders representeren dan sy
self waeren / sy self waeren toen Leeken / ergo sy en
representeerden niet anders als de Lecke gemeen-
te / maer als sy nu uyt den kelck droncken / dan
waeren sy Priesters / ofte Bedienaers / ergo dan
representeerden sy de Priesters oft Bedienaers / en-
de niet de Lecke ghemeente.

Ghemomen dan dat wy de Sectarissen toefsem-
men / dat Christus segghende: Neemt ende eet, ende
drinckt alle daer uyt, hier dooz een ghe-
bode hadde ghemaect van sijn lichaem te eten / en-
de sijn bloede te drincken / eventuel en soude hier
uyt niet volghen / dat men den kelck aen de Lecke
moet geben: want dat gebode drinckt alle daer uyt, saght
alleen op de gene die daer uyt droncken / dit en waer-
en niet anders als Priesters ofte Bedienaers / er-
go dat gebode soude alleen sien op de Priesters of-
te Bedienaers / ende niet op de Leeken: Soo en is 'er
uyt kracht dan van dit gebode / geen verbintnisse
van den kelck aen de Leeken te gheben: Doch wat
het gebode van het lichaem te nutten aengaet / dat
siet ende op de Leeken / ende oock op de Priesters:
op de Leeken / hooz soo veel als de Apostelen het
lichaem outfanghende noch Leeken waeren / ende
alsoo

alsoo alle de Leeken van de heele ghemeente presenteerden: op de Priesters/ booz soo beel als de Apostolen terstont naer he: ontfanghen van 't lichaem/ de macht ende ghebodt kregghen/ niet alleen om het voorszepde lichaem als Priesters ofte Bedieners uyt te repken aen andere / maer oock het selve te nutten: Want Christus seide tot hun / Doet dat tot mijnder ghedachtenisse, dat is / nut ghy-sieden selve / in de volghende tijden / het lichaem / ende bedient het oock aen de andere: Sy en kosten dat in de volghende tijden niet nutten als Leeken/want sy waeren nu Priesters ofte Bedieners ghewijdt/ soo moesten sy dan noot saekelijck dit altyt nutten als Priesters: Doch soo Christus hun sijn lichaem roeggherepcht hadde als-se noch Leeken waeren/ segghende daetelijck tot hun dat sy het selve souden doen 't ghene hy ghedaen hadde / en kan hy hun op dat pas niet anders belast hebben als dat-se sijn lichaem souden bedienen aen de Leeken / ghelijck hy aen hun / noch Leeken sijnde / het selve lichaem hadde bedient.

Blijckt dan uyt al het voozgaende / al-hoe-wel Christus in de instellinghe van het Alderh. Sacrament / sijn lichaem en bloedt aen sijn Apostelen toeggherepcht heeft / ende daer hy gheseyt / Neemende eet, ende drinckt alle daer uyt, dat-men dertom nochtans aen de Leeken den Kelck niet en moet gheben / maer dat het ghenoech is hun uyt te doen het lichaem.

Juden semant wy seght: Christus heeft naer het gheben des Kelchs van ghelijcken aen de Apostelen belast dat sy het selve soude doen het ghene hy ghedaen hadde / ergo ghelijck hy aen hun den Kelck hadde bedient / sy oock den selven aen andere souden bedienen.

Ich antwoorde: 't is waer / maer hier uyt kan ten uyttersten volgen dat-se den Kelck aen de Priesters alleen souden bedienen: Want soo Christus den Kelck aen hun / nu Priesters sijnde / hadde ghegheven / segghende: Doet dat &c. en kost hy hun niet anders

onder eene ghedaente alleen.

9

anders belasten als dat-se den Kelck aen de Prie-
sters souden bedienen / ghelijck hy selve ghedaen
hadde.

Merckt oock dat-se dit niet en moesten doen aen
elckander / maer elck aen sijn selven: want daer
Christus sijn lichaem aen elck in't besonder met sijn
eigen handen uptghedeylt hadde / ghelijck dit blijkt
op alle de H. Evangelisten / daer heeft hy den
Kelck laeten ront gaen / op dat elck daer upt soude
spucken / ende sijn eyghen selven bedienen.

II. CAPITTEL.

Dit wort voor het tweede bewijs be-
vestight door het ghene *Christus*
selve ghedaen heeft.

¶ Et is aen een peder bekent hoe Christus, ghes-
chiedt Lucas verhaelt *cap. 24.* sich naer sijn ver-
rijnisse in de ghedaente van eenen pelgrim ver-
reende op den wegh aen twee sijn Discipelen / en-
de sijnen gaende op het kasteel van Emaus, sijn ge-
sien aen tafel: Hier heeft Christus, seght den H. E-
vangelist / het broodt ghenomen, ghezeghent, ghebro-
cken, ende haer ghegheven.

Merckt 1. Dat dese twee Discipelen geene Prie-
sters en waren / maer Leeken / want sy en waren
in het abontmael niet teghenwoozdigh gheweest
als Christus sijn Apostelen wijdde tot Prieesters ofte
Bedienaers / ende men kan hy niemant van de
Evangelisten bevinden dat Christus te hozen semant
van sijn Discipelen tot Prieesters ghewijdt ofte
ghewelt hadde / volght dan dat dese twee Disci-
pelen noch gheene Prieesters en waren.

Merckt 2. Dat Christus aen dese twee Lecke Dis-
cipelen alleen het broodt uptgherepcht heeft / ende
niet den kelck ofte beker.

¶ 5

Maer

Maer de swarigheyt is of Christus hier con-
creerde / ende of het sijn lichaem / of maer enkel
hooft was het ghene by hem toerepckte.

Sommighe meenen dat neen / sommighe ja.
Dan 't leste gheboelen sijn den H. Augustinus, Bede,
Hieronymus, Theophylactus, Isichius, Cornelius, Mal-
donatus, Ioannes à Lovanio, en andere.

De woorden van Augustinus *de Consensu Eoꝝ* cap.
25. Christus heeft toegelaten dat de ooghen van dese Dis-
cipelen souden verblindt blijven tot dat hy hun gaf het Sa-
crament des broodts.

Theophylactus, schryvende op dese plaetse van Lu-
cas, seggt: De ooghen van de Discipelen gaen open om
Christum te kennen, want het vleesch des heeren heeft eene
grootte ende onuytsprekelijke kracht.

Ten is niet van noode dat ick de authers van
de contrarie opinte hier reghen stelle, Laet ons al-
leenlijck hooren wat de Calvinisten, aengaende de oer-
schepdenheit der opinten segghen.

Is'er semant / seggt den auther van het *Geusike*
Memorij-boeck Tom. 2. Art. 5. Sect. 1 § 141. Onder de *Ou-*
Daders / die dit byken des hoofts van 't Sacra-
ment heeft verstaen / 't is Hieronymus, of Augustinus,
of semant anders / wy laten hem in sijn *Oordeel*
by / doch en willen daer aen niet ghebonden sijn /
want wie en weet niet / dat de oude *Daders* in de
upreppinghe der *H. Schriften* / dickmael misla-
ghen ghehadt hebben / naemelijck als se oneppent-
lijke manieren van spreken oer de selve ghebyng-
ken.

Dit is een slecht argument: want / ghenomen
dat de *H. Daders* somtijlen eenighe mislaeghen
hier en daer hebben ghedaen / hoe sullen de *Calvini-*
sten ons nu bewijzen dat se in dit stuck eenen mis-
slach ghedaen hebben: want ten is niet gheen en-
kel segghen te doen / het moet gheprobeert worden
Ten anderen / hoe sullen sy ons betoonen dat die
Daders hier eene oneppentlijke maniere van spre-
ken ghebruyckt hebben: *Doozders* / hoe sullen sy
ons bewijzen dat de jonghste schryvers / gheleken
Coc.

Cornelius Iansenius van Ghent, ende andere / die van
 contrarie opinie sijn/en van de Calvinisten ghebolght
 worden / niet liever eenen misslach ghedaen hebben/
 als de Out-Daders?

Wel aen dan / ick toone uyt de woorden van de
 schryfuer self dat de Out-Daders in dit stuck gee-
 ren misslach ghedaen hebben / ende dat Christus aen
 dese twee syne Discipelen in 't Kasteelken van E-
 mus, niet euekel ofte ghemeyn broodt / maer sijn
 lichaem toegheteyckt heeft.

Den H. Lucas, die dese gheschiedentisse verhaelt/
 moest ghene andere woorden ghebruycken om
 het H. Sacrament uyt te drucken / als die hy ghe-
 bruyckt: Hy seght dat Christus, die den eersten in-
 stider van 't H. Sacrament was / niet alleen het
 broodt heeft ghebroken, maer doech ghezeghent, en
 wyghedeyle, jae daer onder dese acete ghelijck wy
 verstaen sullen hoozen / een mirakel gheschiedt is:
 dese maniere van spreken en hebben noyt de E-
 uangelisten ghebruyckt / ten zy als-se het H. Sacra-
 ment wilden uytdrucken / ofte het mirakel van de
 vermenighvuldighe der brooden / ergo den H. Lu-
 cas dese maniere van spreken ghebruyckende (alsoo
 hy hier niet en spreekt van eenighe vermenigh-
 vuldighe der brooden / 't welck de Calvinisten self
 niet coestemmen en sullen) moet hier nootsaek-
 lich spreken van 't Alderh. Sacrament, dies te
 oer / om dat hy de selbe woorden ghebruyckt met
 de welke hy een weynigh te voren *cap. 22. v. 19.* de
 eerste instellinghe van 't H. Sacrament uytghe-
 druckt hadde.

Ten tweeden / wy lesen dat Christus op vele maer-
 tijden gheweest is / maer men leest niet dat hy daer
 het broodt soude ghenomen, ghebroken, ghezeghent,
 ende wyghedeyle hebben: Want om niet te spreken
 van de maeltijden der Phariseen, daer hy teghen-
 woordigh gheweest is: hy was op de Wyploft van
 can galilee, daer hy het water veranderde in wijn/
 ghelijck'er staet *Ioan. 2.* Hy was op de maeltijt ghe-
 noot vanden H. Mattheus wanneer hy Apostel wiert /

soo als men leest *Lucas 5.* Hy hadde ghe-eten met Martha, ende haere suster Maria, *Ioan. 12.* Desgheliker met Zachæus, *Lucas 19.* Wederom met seben van sijne Discipelen / *Ioan. 21.* ten lesten met alle sijne Discipelen *Marcus ultimo*, maer men leest niet dat hy regghens het broodt ghenomen, ghebroken, ghezeghen, ende uyghedeylet heeft; wanneer dan den H. Lucas dese mantere van spreken ghebruyckt / hy en wil niet segghen dat Christus enckelijck met dese twee Discipels ghe-eten/ ende hun ghemeen broodt uygebepleet heeft / (want noyt te bozen en hadde jemant van de Evangelisten soo eene mantere van spreken gebuyckt als se handelden van de andere maeltijden daer Christus teghentwoordigh gheweest was) ergo Lucas en spreekt hier niet van enckel eten/ of te ghemeen broodt upt te deplen/ noch oock van eenighe vermenighvuldighen der brooden / ergo niet anders als van het Alderh. Sacrament.

Ten derden / Hy seght dat onder het breken des broodts. de ooghen vande twee Discipelen sijn openghedaen die te bozen verblindt waren / ende dat sy op den selven stont Christum ghekent hebben die te bozen niet en kenden; dit en kost niet gheschieden door het enckel breken des broodts / soo gheschiede dit dan/gelijck Theophylactus seght / door de groote ende onuytsprekelijke kracht van het lichaem des Heeren, oversulck door mirakel.

Ten vierden / upt de kinderlijke ende slechte contrarie argumenten der Calvinisten, sal klaerlijck blijken dat dese mijne boozgaende argumenten soo vast staen / dat-se de selve niet en konnen omverre stooten.

Sy seggen 1. dat Christus eene besondere uytwerdighe mantere ofte ceremonie hadde van de spijlen te zegghen / ende dat hem de twee Discipelen van Emaus hier upt ghekent hebben.

Ich antwoorde 1. Dit wort soo gheseyt / maer niemant in de werelt en is machtigh dit upt de Schriftuer te betoonen; jaec ick soone contrarie waert saeken dat Christus eene besondere mantere

onder eene ghedaente alleen. 13

van broodt / ofte andere spijzen te zeghenen hadde
ghehadt / hy soude de naemelijck ghebruyck heb-
ben in de eerste instellinghe van 't Alderh. Sacra-
ment: dat en heeft hy niet ghedaen / want ghelijck
de oude Joodsche Rabbinen ghetuygghen / als de Jo-
hanes het Paeschlam aren / den Vader des huyssghe-
bruyck nam het broodt, hy zeghend' et, hy brack het, ende
verdeelde onder de gassen / dese selve ceremonien / ghe-
bruycken hy Matheus, Marcus, Lucas, ende Paulus
van sien / heeft Christus in de eerste instellinghe van
't Sacrament mede ghebruyck / ergo Christus
hadde gheene besondere maniere van 't broodt te
zeghenen / aenghesien dat hy die niet ghebruyck
en heeft / daer hy se aldermeest sou moeten ghe-
bruyck hebben / te weten / in de voorszeyde eerste
instellinghe van 't Alderh. Sacrament.

Ik antwoorde 2. Waert saeken dat Christus soo
niet besondere maniere ghehadt / 't en is niet waer-
schynlijck dat alle de Evangelisten dit souden ver-
gessen hebben / ende noch min waerschynlijck
dat de Pharisceen dit in hem niet en souden bestraf-
ten / aenghesien dat sy hem in saeken van min-
der ghetuyche berispen / noemelijck / dat sijne Dis-
cipelen de handen niet en wuschen / eer sy aen tafel
saten.

Hier uyt blijkt dat Christus geene besondere uyt-
wendighe maniere of ceremonie van 't broodt te
zeghenen ghehadt heeft / verbolgheng dat dese twee
discipelen hem niet ghekent en hebben uyt het ze-
ggenen van enckel of ghemeen broodt / maer dooz
veracht van sijn lichaem 't welck hy hun toe-
sprac.

Andere segghen ten tweeden / dat Christus ghe-
bruyck was het broodt ower tafel / soo te braken met
sijn handen / als of het met een mes hadde ghesne-
den ghetweest / ende dat hem hier uyt / sijne Disci-
pelen kenden.

Wat en verdient gheene antwoorde / want hier
en is wederom niet een woordt in de heele
scripturen te vinden.

By

Hy segghen ten derden : waert saeken dat de twee Discipelen in Emaus het H. Sacrament hadden ontfanghen / soo soude Christus, die dat den Priester was / alleen het broodt geconsacreert hebben / en niet den wijn / maer alle de Priesters behoughens de epggen leeringe vande Papisten / sijn verbonden / beyde broodt / ende wijn te consacreran ergo aenghesten dat de Schryftuere alleen hier spreeckt van het broodt / soo en kan dit het H. Sacrament niet gheweest sijn.

Ick antwoorde : Christus als oppersten wetgheber / en saemen Godt / en was aen die wet niet verbonden / die hy vooz de andere Priesters gheschiede hadde / hy mocht dan doen hier in het ghene hem beliefte / ofte het broodt alleen consacreran / ofte den wijn alleen / ofte beyde te saemen : sac ghelijck Joannes Hessels ober hondert en seftshen saeren doerooz in de Theologie te Leuven, pag. 98, de Cetero, *sub una specie* bemerckt / Alexander de Ales, ende Adrianus Sextus meyuen / dat het oock aen de andere Priesters in sommighe gheballen / dooz het Godlijck Recht toeghelaten is eene gedaente alleen te consacreran / hoe veel te meer dan mocht Christus selve dit doen / die Godt sijnde / ende onder gheene menschelijck wetten en stont.

Wel aen / nu maekte ick ten lesten upt al het booggaende mijne eerste slot-reden. Den H. Lucas verhaelt het ghene dat te Emaus gheschiedt is / met de selve maniere van spreken / en woorden / met de welcke hy / ende de andere Evangelisten verhaelen de eerste instellinghe van het Alberh. Sacrament / ofte van de vermenigghuldunge der brooden / maer niemant en heeft opt ghedacht te segghen dat'er te Emaus, eenighe vermenigghuldunge der brooden gheschiedt is / Niemant van de Sectarisen ofte andere schryvers wie het mocht wesen / en is oock machtrigh upt Schryftuere te toonen / dat eenighe besondere maniere of ceremonie hadde van broodt te bryken / ofte te zegghen / upt de twee de twee Discipelen hem souden ghekent

bolghet dat Christus aen dese twee Discipelen niet anders ghegheben en heeft als sijn lichaem.

Hier uyt maecte ick boozders mijn tweede bespreeke: Dese twee Discipels waeren Lecke personen/want niemont en kan bewijzen dat-se erghens in bozen Priesters waren ghewijdt/ Christus heeft aen dese Lecke personen / alleen sijn lichaem ghegheben sonder den Kelck / ergo Christus heeft niet sijn exempel gheoont dat-men aen de Lecken het lichaem mach gheben sonder den Kelck.

Hier teghen seggen de Calvinisten: Men wozt daer van den Kelck gheen ghewach ghemaect / daer uyt en bolghet niet dat'er gheenen gheweest en zy.

Teke antwoorde: Indien-ghe den gront-reghel vande Calvinisten aen siet / dit bolghet seer wel/want die en begheeren niets aen te nemen wat het ghehoof raecht / ten zy het updruckelijck staet in de Schriftuere: Du bekennen-se dat'er in de Schriftuere op dese plaetse gheen gewach wozt gemaect vanden Kelck / ergo / bolghens hunnen epgen gront-reghel en is'er gheenen Kelck ofte beker ghegheest / soo heeft dan Christus sijn lichaem alleen uytgesprekt.

Wat dit oock uyt de Schriftuere self betwefen kan vanden dat'er gheenen Kelck by is gheweest / tooch aldus uyt de epgen woorden van den H. Lucas Christus, seyt hy / heeft het broodt ghenomen, ghegheent, ghebroken, ende haer ghegheven, haere ooghen open-ghegaen, s' hebben hem ghekeat, ende hy is uyt sine ooghen verdwenen.

De questie is / wanneer Christus het broodt ghegheent heeft &c. Onder de maeltijt / ofte daernaer: den Griexschen text seght dat hy 't ghenomen ende ghebroken heeft naer dat hy aengheseten hadde / dat is / naer de maeltijt: ten tweeden is de braegh / dat hy terfont naer het bzeken ende gheben sijns lichaems uyt de ooghen verdweenen is / want dit hebben de twee Discipelen aen de Apostelen selve ghetuyghet / segghende dat-se Christus ghekent hadde in het bzeken des broodts / ende den H. Lucas terfont

stont naer dese kennisse / voeght'er hy / dat hy upt
 hunc ooghen verdwenen is / ergo soo en heeft Christus
 aen dese twee Discipelen den Kelck niet ghege-
 ben: Hy en kost dit niet doen onder de maeltijdt /
 want hy nam eerst het broodt naer dat hy gheeten
 hadde; hy en kost het oock niet doen terstont naer
 het geven sijn lichaems / want terstont daernae
 ofte onder het geven self / is hy verdwenen: blijft dat
 vast dat hy hun / alleen sijn lichaem ghegeven heeft
 sonder den Kelck.

III. CAPITTEL

Vyt de woorden *Christi* wort betoont
 dat het vry staet aen de Kercke
 het lichaem *Christi* alleen aen de
 Leeken te geven sonder den Kelck,
 oft wel alle beyde.

We hebben tot noch toe ghesien dat Christus in
 de eerste instellinghe van 't Alderh. Sacrament
 sijn lichaem aen de Apostelen heeft ghegeven als se
 noch Leeken waeren / den Kelck als se nu Priesters
 waeren: Wy hebben oock ghesien dat Christus maer
 daer sijn lichaem alleen / sonder den Kelck / aen
 de Leeken ghegeven heeft / ende hier upt beslooten
 dat'er gheen ghebodt Christi kan sijn / om den Kelck
 aen de Leeken te gheben; nu moeten wy sien dat
 Christus met sijne eyghen woorden of leeringhen
 heeft gelaten het lichaem alleen / sonder den Kelck
 ofte wel beyde te saemen / aen de Leeken te ghe-
 ben.

Tot dien eynde / neme ick op / de woorden die Christus
 als ghesproken heeft Joan. cap. 6.
 v. 48. 49. 50. Ick ben het broodt des levens: wie

ders hebben het manna ge-eten in de woestijne, en sijn ghe-
sterven: Dit is het broodt uyt den Hemel ghedaelt, die daer
van ghe-eten sal hebben, en sal niet steruen.

2. V. 51. 52. Ick ben het levende broot die uyt den Hemel
ghedaelt ben, indien jemant van dit broodt ghe-eten sal heb-
ben, sal leven in eeuwigheyt.

3. V. 59. Die dit broot eet, sal eeuwelijck leven.

Opdat nude Joden, de welcke Christus hier aen
spack/soudē wetē/wat hy verstant dooz dit broot;
soo heeft hy hun dan klaer uytgesproken ende ghe-
segt: V. 52. het broot dat ick v.l. gheven sal, is mijn vleesch
voor het leven des werelts.

Verstant daer-naer heeft hy beghinnen te spre-
ken niet alleen van sijn vleesch/maer oock van
sijn bloedt/ segghende. 1. V. 54. Ten zy dat ghe het
vleesch van den soone des menschs ghe-eten sult hebben, en-
de sijn bloedt ghedroncken, ghy en sult het leven in v.l.
niet hebben.

2. V. 55. Die mijn vleesch eet, ende mijn bloedt drinkt,
beeft het eeuwich leven.

3. V. 57. Die mijn vleesch eet, ende mijn bloedt drinkt,
blijft in my, ende ick in hem.

Weg niet teghenstaende verstant naer dit/ spre-
kende alleen van het broodt/ seght wederom: Die die
broodt eet, sal eeuwelijck leven.

Hier is nu de guesite hoe dit kan saemen staen/
dat alle de ghene die het broodt oft vleesch Christi
sullen eten/ sullen eeuwelijck leven/ ende noch-
tans dat-se niet en sullen leven ten zy dat-se sae-
men oock drincken sijn bloedi/ want is het waer
dat alle de ghene die het vleesch alleen eten/ het
eeuwigh leven hebben/ hoe kan het waerach-
tig sijn dat-se het eeuwich leven niet en sullen
hebben/ ten zy dat-se saemen het bloedt drin-
cken.

Om desen teghen-stijft te outgaen/ ende de eeu-
wighe waerhejdt selve in 't een of het ander/ van
waerhejdt niet verdacht te maecken/ moet men
nootdruelijck een van beyden hier segghen/ te we-
ten: ofte dat Christus hier gesproken heeft van twee
25

desleg

derley soorten van menschen / ofte wel / dat hy de Communie onder eene / ofte twee ghebaenten by heeft ghelaren.

Spreekt hy van tweederley soorten van menschen? so is de sache klaer / want dit en konnen gheen andere sijn als Priesters en Leeken. Inder voeghen dat het vleesch ende bloedt te saemen zy voor de Priesters / het vleesch voor de Leeken / ende alsoo ist beyde waerachtigh het ghene Christus hier seght / want dan ist desen sin: De Priesters die het lichaem Christi eten ende sijn bloedt drincken / sullen eeuwelijck leven / ende de Leeken / die sijn lichaem eten / sullen het eeuwigghen leven hebben; alsoo staen de spreucken Christi seer wel te saen.

Doch indien jemandt dit niet en wilt aennemen / soo moet hy van nootsakelijck roestmen dat Christus de Communie onder eene ghebaent / ofte twee / by heeft ghelaten: Want dan en ist wederom in de woorden Christi gheen tegenstrijt. De wijle alsdan hier niet anders gheseyt wort / als / 't zy dat ghe saemen het lichaem eet ende saemen het bloedt drinckt / 't zy dat ghe het lichaem alleen eet / ghy sint eeuwelijck leven: Dit staet nu constantelijck saemen / ende beyde is waerachtigh.

Maer hier op soude jemandt konnen segghen: Indien Christus soo in 't ghemeen spreekt / volghet dat oock de Priesters het lichaem alleen moghen ontfanghen sonder den kelck / 't welck nochtang de Catholyke Kercke noyt en sal roestmen.

Ick antwoorde dat dit niet en volghet / want dat dat hy hier *Ioan. 6.* beloofte hadde het *v.* Sacrament van sijn lichaem en bloedt in te stellen / wannere hy nu tot de instellinghe self was ghekomen / heeft hy gheoont niet de daer selbe / ghelijck wy boven heeroont hebben / dat hy van de Priesters beyde de ghebaenten wilde ghenude hebben / Daerom ist als sy souden Sacrifice offeren: Want / want het Sacrifice en is het aen de Priesters niet ver-

soeden te Communiseren onder eene ghedaente al-

leen. Hier heeft dan Christus met de daet selbe ghes-
 eent dat hy *Ioan. 6.* laetende de Communte vyz on-
 der eene ghedaente ofte twee / niet ghesproken
 in had bande Priesters / maer alleen van de Lee-
 kers.

Als maerke nu mijne slot-reden aldus: Christus
 seght hier uytduckelijck dat de ghene die het lic-
 ham alleen eten sal / het eeuwiggh leven sal hebben /
 soen is het dan niet nootsackelijck beyde de ghe-
 daente nutten om het eeuwiggh leven te hebben;
 nu / het ghene niet nootsackelijck is / staet vyz /
 soe heeft dan Christus de Communte onder eene
 ghedaente ofte twee / vyz ghelaeten / niet booz de
 Priesters als sy souden Sacrifice doen (want con-
 trarie heeft hy ghetoonc in de instellinghe des H.
 Sacraments) ergo alleen booz de Lecken: Maer
 ghene dat vyz staet en is gheen ghebodt / o-
 vervolcy en heeft de Kercke gheene verbintenisse
 upt kracht van eenigh ghebodt / om beyde de ghe-
 daenten aen de Lecken te gheben / noch dese / om
 te selbe 't ontfanghen.

Ter contrarie / segghen de Calvinisten, Christus
 seght: Mijn vleesch is waerlijck spijs, ende mijn bloede
 waerlijck dranck. Daer nu spijs en dranck saemen
 ghehoegghen voozghestelt worden om te nuttigen /
 soe leert het hem selben dat oock het aenbevolen
 eten en drincken / moeten als te saemen gaende ac-
 ten / verstaen werden; te meer / om dat Christi oogh-
 merck hier is in die woorden te toonen / dat in hem
 te vonden is een volkomen hoetsel onser zclen / spij-
 se booz den hongher / dranck booz den dorst / niet
 spise alleen / ofte dranck alleen / maer spise ende
 dranck te saemen.

Dit is al te bergheefs ghepraet: Want hoe sullen
 wy de Calvinisten bewijfen upt de woorden Christi
 dat hy spijs ende dranck soo nootsackelijck te sae-
 men ghehoegghen wilt hebben / dat men het een geen-
 ding scheidt en mach van het ander? 't is waer /

hy stekt saemen spijs ende dzanck booz/ maer te bo-
 ten hadde hy tot tweemaal toe/ ende daernaer noch
 een-mael/de spijs alleen boozghestelt/ als ghenoech
 saem om saligh te worden: soo heeft dan Christus sel-
 be de spijs vanden dzanck asghefondert ende van
 de spijs alleen ghezept / dat hy het eeuwigh leven
 sal hebben die de selbe sal nutten / eben als hy dit
 seght van de spijs ende dzanck saemen ghenomen/
 volghet dan dat Christus selbe het nutten vande spijs
 en dzanck te saemen / niet booz nootsakelijck ghe-
 houden en heeft om het eeuwigh leven te hebben/
 aenghestien dat hy oock dit belooft aen de ghene die
 de spijs alleen sullen nutten : ende om klaar te coo-
 nen dat dit sijn oogh-merck was / en heeft hy dit
 niet alleen gheseyt van de spijs eer hy eentigh ghe-
 wach vande dzanck maecte/ maer oock daernaer/
 als hy nu de spijs ende dzanck hadde saemen ghe-
 hoeght / is ghebleven hy het ghene hy te vozen ghe-
 seyt hadde / te weten : Die dit broodt eet sal inder ee-
 wigheyt leven. Wat is dit anders te segghen/ als al-
 hoe-wel ick v. l. gheseyt hebbe dat de ghene die mijn
 vleesch eer ende mijn bloedt dzinck het eeuwigh
 leven sal hebben / nochtans weet dat ghe dit leven
 oock kont bekomen dooz het eten van mijn vleesch
 alleen:

Hier upt blijkt wederom dat de Kercke ghetru-
 de het lichaem Christi alleen aen de ghemeente / het
 oogh-merck van Christus selbe ghevolghet heeft / ende
 hier-mede aen de saligheyt van de Christenen
 het minste niet en ontrect / aenghestien dat hi
 volghens het segghen Christi, de volkomen salig-
 heyt konnen bekomen dooz het nutten van het li-
 chaem alleen.

IV. CAPITTEL.

Vyt de woorden van den H. Paulus wordt bewesen dat het vry staet te Communiceren onder eene ghedaente, ofte onder beyde.

Den H. Apostel Paulus 1. Cor. 11. naer dat hy de instellinge van 't H. Sacrament met alle haer omstandigheden hadde verhaelt / boegh'ter epistelijck hy: V. 26. Soo dickwils als ghe dit broot sult eten, ende den Kelck drincken, sult ghy de doot des Heeren verwoedighen.

Hierboeght hy het eten ende drincken te saemen: waer daerlijck in 't volghende Vers 27. scheidt hy die van malkanderen / segghende: Die dit broot sal ge-eten, ende den Kelck des Heeren onweerdelijck sal ghedroncken hebben &c.

Wat kan Paulus betweeght hebben om sijne maniere van spreken soo hoort te veranderen? want onwiltlijck en hadde hy het eten en drincken met een ENDE, saemen gheboeght / ofte daerlijck hy scheidt-se van malkanderen met eenen OFTE: waert saeken dat hy beyde de ghedaenten door noodtsaekelijck hadde ghehouden / waerom soude hy in sijne tweede spreuke soo wel niet gheseydt hebben / die dit broodt eet / ENDE den Kelck drinckt / als hy in de eerste ghedaen hadde? Waerom seght hy in de tweede spreuke / die dit broodt eet / OFTE den Kelck drinckt? is dit niet een klaer teken dat hy het by selde / beyde de ghedaenten saemen te nemen / ofte een van beyde alleen?

Waert saeken dat eenen Vader aen sijnen soon seide: Gaet / wandelt / en speelt / ende terstont daernaer seide / gaet / wandelt / of speelt / wie en sal

sal niet segghen dat het desen Dader aen sijnen soon
 by laet heyde te doen / wandelen ende spelen te
 saemen / ofte wel een van heyden te doen : want
 segghende eerst tot sijnen sone / wandelt en speelt by
 gheeft hem oorlof om heyde te saemen te doen :
 maer daerelijck daer by-boeghende / wandelt of
 speelt, by laet het in sijn byhepdt om een van
 heyde te doen. **Protes** op de selve mantere sprecht
 Paulus : blyckt dan npt dese sijn mantere van spre-
 ken dat by 't by heeft ghelaeren / ofte heyde te
 ghedaente saemen te nutten / ofte eene van heyden
 alleen : maer daer dit by staet / en kan gheen ghe-
 bodt sijn / ergo daer en is gheen ghebodt van hey-
 de de ghedaenten saemen te nutten / ende alsoo en
 kan de Roomsche Kercke niet misdoen teghen es-
 nigh ghebodt noch van Christus, noch van sijn
 apostelen / wanneer sy niet meer als eene ghedaente
 en gheeft aen de ghemeente.

Wat hebben de Calvinisten hier teghen / laet ons
 hoozen. Het woordken OFTE, segghen sy / en is hier
 niet anders te segghen als ENDE.

Dat is soo veel gheseyt / als / wit is swart / want
 tusschen het woordken ENDE, en het woordken
 OFTE, is soo groot / sae meerder verskil / als tuss-
 schen wit ende swart : het woordken / ENDE,
 koppelt twee dinghen by malkanderen / ter con-
 traraten / het woordken / OFTE, scheidt se van
 malkanderen / hoe kan dan hier by Paulus het
 woordken OFTE, gheset sijn in de plaete van
 ENDE?

Wie en siet niet / segghen de Calvinisten dat den
 apostel / wanneer by seght : Die dit broot gheeren, oet-
 den Kelck des Heeren onweerdelijck ghedroncken sal heb-
 ben &c. **De schult** wilt op heyde ghepast hebben / en-
 de op den onweerdighen eter / ende op den onweerd-
 ighen drincker?

Ick antwoorde : Enckle braeghen sonder en-
 nigh prebden / en sijn gheene argumenten / maer
 vele praetjens : Ick segge dan dat Paulus op hey-
 de / ende op den onweerdighen eter / ende op den
 one

onder eene ghedaente alleen.

23

ontweerdighen drincker de schuldt leght / doch de
wijle hy dooz het woordeken / OFTE, het eten af-
sijghet van 't drincken / wie isst soo bliadt die ufer
en fier dat Paulus hier niet en spreekt van beyde de
ghedaenten saemen te nemen? jae niet anders en
leggt / als / 't zy dat ghe het lichaem alleen on-
tweerdighet eet / 't zy dat ghe den kelck alleen
ontweerdighet drinckt / ghy sijt schuldigh? want
dat hy hier ghesproken hadde van saemen te eten
ende te drincken ontweerdighet / hy en soude niet
ghespreken hebben het woordeken OFTE, maer het
woordeken ENDE, ghelyck hy rechts te vooren ghe-
sproken hadde.

Petrus du Moulin in sijn schilt des gheloofs *Seff. 148.*
gaet hier wat rondet mede te werck als de andere
Calvinisten, want in de plaetse van het woordeken
OFTE, te nemen dooz het woordeken ENDE, seght hy
recht up: 'T is ghenoech een van de ghedaenten onweer-
delick te nemen om sich selven schuldigh te maeken, dær-
om leght den Apostel: Wie dit broot eten, ofte den beker
ontweerdighet drincken sal &c. Hier bekenet immerg de-
n man/die onder de Calvinisten als een ozakel ghe-
sicht wort / dat den H. Apostel Paulus seght / dat se-
mant kan schuldigh sijn met eene ghedaente alleen
van beyde ontweerdighet te nemen / soo volght dan
dat Paulus hier gheseyt heeft / dat men wel eene ghe-
daente alleen / van beyde / mach nemen; want soo
niet / hoe sprack hy dan van eene ghedaente alleen
te nemen? hoe sprack hy van eene saeke die noyt
gheschieden en mocht? jae / volghens het segghen
der Calvinisten, noyt in die tijden gheschiedt is? paste
dan de waer schouwinghe Pauli op niemant indien
ter op die tijden niemant en was die opt onder eene
ghedaente alleen Communiqueerde? Soo moest dan
den H. Paulus puer in de locht ghespraet hebben / ende
leggen sijn eyghen schaduwe ghebochten.

men in die Communie aen de Chyſtinen den Kelck heeft ghegheben / maer wort alleen ghewach
ghemaect van het breken des broodts, ergo de Sacramenten / volghens hunnen gront-reghel / en moghen niet ghelooben dat men in die hoozſepde Communien den Kelck gaf / ſoo gaf men dan daer gheleghen de woorden van de Schyſtuere openlijck worden / niet meer als eene ghedaente / te weten / des broodts.

Hoorders: Dese Communien onder eene ghedaente / gheſchiedden ofte in de teghenwoordigheyt van de Apostelen ſelbe / ofte van de Diſcypelen Chriſti, wie kan dan de Communie der Catholicken onder eene ghedaente berispen / aengheven dat ſe van de Apostelen ſelbe hooz goet ghebruyt / ende van de eerſte Chyſtinen ghepleeght ſey.

Laet ons hoozen / hoe de Calviniſten naemelijck / wren ſaggh willen ontgaen.

Spiegghen hooz eerſt: Wy berwerpen dit ghevolgh; het Sacrament wort ghenoemt brekinghe des broots, ergo het is bedient gheweest onder eene ghedaente.

Ik antwoorde / dat de Calviniſten dit ghevolgh niet en konnen berwerpen ten zy dat ſe affweiren van hooznaemſten / ſae bykans eenighen gront-reghel daer haere Secte op ghebouwt is / te weten / dat men in gheloofs ſtucken niets aen-nemen en mach / als 't ghene updruckelijck ſtaet in de Schyſtuere; hier en ſtaet niet updruckelijck dat men den Kelck heeft ghegheben / volghet dan dat ſe niet ghelooben en moghen dat men hem ghegheben heeft / oberſulcx en moghen de Calviniſten het hoozſepde ghevolgh niet berwerpen / maer / volghens haere leere / dit volghende argument ſtaet ſoo veel als eenen muet:

De Schyſtuere / ſprekende van de Communie der eerſte Chyſtinen / ſeght niet klaere woordē dat men het broodt brack, ende en ſpreect niet een enkel woort van den Kelck / ergo die Communien van d'eerſte

d'eerste Christenen / wterden beoent alleen onder de ghebaente van broot / ende niet onder de gebaente van wijn.

't is / segghen sy ten tweeden / eene seer ghebruyckelijcke maniere van spreken / dooz broodt te verstaen alderley boetsel in het ghemeen / soo spijg als dranck / ende dooz broodt eten of breken / te berekenen maeltijt houden / daer men eet / ende satmen d'ynckt.

Andrwoorde: Ick bevinde dat de Schrifruere tot neghen-en-twintigh mael toe / dese maniere van spreken ghebruyckt / ende dooz broodt eten, verstaet maeltijden houden, maer hier upt en volght niet / dat dit hier mede soo moet verstaen worden.

De eerste reden is / om dat men hier spreect van broodt te breken, 't welck eene heele andere maniere van spreken is in de Schrifruere / als te segghen broodt te eten: Want ick bevinde dat de Schrifruere tot vyfthienmael toe spreect van broodt te breken, ende elf mael wozt hier dooz berekent / het Abontmael houden / dymaer het vermenighvuldighen bande brooden dooz Wtrakel / eens en is maer eenighe twyffelachtigheyt of het moet verstaen worden van enkel eten / ofte wel vande Communie / te weten / als Paulus gheseydt *Actor. 27. v. 38.* broodt ghebroken te hebben op 't schip / 't welck oock treflijcke schrybers verstaen vande Communie: ten volght dan niet / de Schrifruere op vele plaetsen dooz broodt eten, verstaet maeltijden houden, ergo sy verstaet dit oock dooz broodt breken.

De tweeden reden / waerom dat men dooz broodt breken op de voozghemelde schrifruer-plaetsen niet verstaen en kan / drincken, is / om dat hier questie is van een gheloofs-stuck / 't welck soo niet en is van het houden der maeltijden: Want een van beyde meer gheloost worden ter saligheyt / ofte dat men de Communie nootzakelijck onder twee ghebaenten ontfanghen moet / ofte maer onder eene alleen de

Sectarissen segghen dat men ghelooben moet dat
de Communte nootfaekelijck onder beyde de ghe-
danten moet bedient worden / soo is dit dan by
een geloofs-stuck noodigh ter saligheyt. Maer
men wil en uers aen-nemen als een geloofs-stuck
dat het uptzuckelijck staet in de Schziftue-
re / ergo als de Schziftuere / handelende vande
Communie / alleenlijck ghewach maecte van het
broot / so en spreek-se van gheenen dranck / want
die soude sy / als wesende een gheloofs-stuck / upt-
zuckelijck daer by gheboeght moeten hebben.

Hier op segghen de Calvinisten, dat de Schziftuere
dit op beele andere plaetsen / daer-se het nutten des
heilichs / boeght by het eten des lichaems / ghedaent
heest.

't is waer / maer hier upt beslypt ick wederom
dat het by staet twee ghedaenten te nemen / ofte
maer eene : want aenghesien dat de Schziftuere
op sommighe plaetsen het nutten des heilichs upt-
zuckelijck boeght neffens het nutten des lic-
hams / op andere plaetsen uptzuckelijck alleen
spreekt van het lichaem 't ontfanghen sonder
den heilich daer by te boeghen / 't is seker dat-se
hier mede te kennen gheeft dat men ofte beyde de
ghedaenten ontfanghen mach / ofte maer eene /
andersins waerom soude sy haere maniere van
spaken veranderen / ende op d'eene plaetse spreken
van twee / op de andere maer van eene ghedaent-
te : want te segghen dat onder het breken des broodts
niet verstaen wordet het gheben des wyngs / en is
niet anders als eene ydele verklaringhe die geenen
grom en heeft in de Schziftuere.

Indien semant my seght / die plaetsen daer de
Schziftuere maer eene ghedaente uptzucht / moe-
ten uptgheleypd ende heklaert worden door die
plaetsen daer-se van twee spreekt : Ick segghe
daer men / dit moest vande Calvinisten betwisen wor-
den.

Dat alle de schziftuer-plaetsen die ick in dit eerste
reel doorghestelt hebbe / blyckit / dat'er noyt eenigh
ghe-

ghebodt Christi, noch sijnder Apostelen ghescreven is / dat de ghemeente de Communte onder thre ghedaenten ontfanghen moet / maer dat het by staet / heyde / ofte maer eene 't ontfanghen / volghet dan dat de Roomsche Kercke niet en strijt teghen eenigh ghebodt / ende niet en misdoet / wanneer sy het slicaem Christi, sonder den kelck / gheeft aen de ghemeente : dit gae ick nu hoorder bewijfen uyt de eyghen leerdinghen / ende pzaetijken van de Sectarisen.

TVVEEDE DEEL.

*Bewijfen uyt de eyghen gront-reghelen
vande Sectarisen.*

I. CAPITTEL.

Bewijfen uyt Luther.

Ghelijck Luther in heel sijnen handel / ende in alle sijne stucken seer versabel ende onghesadigh was / seggende heden / het ghene hy s'anderdaegs heriep / alsoo is hy oock gheweest in dit stuck : 't is eben wel de pijn weert eens te hooren wat sijn gevoelen geweest is / aengaende de Communte onder eene ghedaente.

1. In 't boeck 't welck hy noemt de Captivitate Babilonica seght hy: Sy en sondighen niet die maer eene ghedaente ghebruycken, om dat Christus niet gheboden en heeft dat men d'eene of de andere ghebruycken sou, maer heeft dat ghelaten in den vrien wil van een yeder, seggende: Soo dickwils als ghe dit sult doen, doet het tot uwer ghedachtenisse.

2. In *serm. de Eucharistia* segt hy: Ick en hebbe niet ghe-